Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Derfor-
blev han Frihedskæmper

TIL MINDE OM

KARL GUSTAV STRICKER

BRØNDSTED

KØBENHAVN MCMXLVI

Nogle Data

Født i Hellerup d. 13. Dec. 1915.
Døbt i Hellerup Kirke d. 5. Marts 1916 af Pastor Stricker, Græsted.
Forældre: Lærer, cand. theol. Gustav Brøndsted og Frede Brøndsted, f. Stricker.
Elev i Maglegaardsskolen, Hellerup Realskole, og i Øregaard Gymnasium 1927—29.
Efter Konfirmationen i Gartnerlære 1930—32.
Jordomsejling med „Falstria" og „Java", 1932—33.
Med Skoleskibet „Danmark" paa dets Jomfrurejse 1933—34.
Med Ø. K.s Baade i Østen og paa Amerika, 1934—37.
Gift med Ruth Grigorow Binder, 30. Nov. 1936.
Radioforhandler i Vordingborg 1938.
Hos Bang og Olufsen, Struer; Bolig i Humlum; 1938—40.
Paa I. Lystagers Lynlaasfabrik i Kbhvn., 1940—41.
Varmemester paa Carlsberg Laboratorium, 1941—45.
1945: Fængslet 25. Jan.; henrettet i Ryvangen 27. Febr. — Bisættelse i Hellerup Kirke 27. Aug.; Begravelse i Ryvangen 29. Aug.

Breve. — „Af en dødsdømts Dagbog" (gaa til Modstand 1945, Nr. 8). — Taler ved Bisættelsen, af G. Brøndsted, Leo Kari og Christian Haahr (duplikerede).

Til Indledning

Blandt de unge danske Mænd, som ligger begravet i Ryvangens Mindelund, er ogsaa Karl Gustav Stricker Brøndsted. Mange vil endnu huske ham, hans høje, ranke Skikkelse, hans aabne Træk, hans støtte Færd; og de, der gennem Samtaler, maaske blot gennem enkelte Ytringer, fik Kendskab til, hvad der boede i ham, de vil med Sorg, men ikke med Undren, have hørt om hans Død.

Vi kender kun hinanden stykkevis, og daarligt nok det. Maaske en og anden af dem, der har hørt noget om ham, eller som kendte ham paa hans Arbejdsplads og var kommet til at holde af ham dèr, vil være glad ved at kunne føje sit Indtryk af ham ind i det Billede, som de følgende Sider vil prøve at give.

Og de, der ikke har kendt ham, og som er blevet trætte af Litteraturens vel opbyggede Skikkelser med de vel tilrettelagte Ord, de vil her møde et Menneske, ikke noget Gennemsnitsmenneske, men en Mand taget ud af Danmarks Hverdag.

Se, hvordan han var. Det er det Sind, som maatte føre ind i den frie danske Kamp.

Derfor er det ogsaa Svaret paa, hvad Frihedskampen var.

I Efteraaret 1945. *G. Br.*

Drengen

Han blev født i en Lærerfamilie i Hellerup den 13de December 1915. Det var et Aarstid inde i den første Verdenskrig, og hans Barndom og Opvækst blev paa flere Maader præget af Krigen og Efterkrigstiden. Blandt andet var Levemaaden i Hjemmet meget spartansk, og Fornøjelserne ikke mange. Men han hørte til de lykkelige Børn, for hvem Ferier er noget fast i Tilværelsen; en lang Juleferie og en endnu længere Sommerferie; dem tilbragte han sammen med sine Forældre og Søskende — han var den næstældste af fire — for en stor Del i Græsted Præstegaard og i „Sortebrohuset" ved Gilbjerg; „Bedstefars store Gaard", hvor alt var rigtigt og helt, og Fars og Mors Feriehus, som de selv havde bygget og altid byggede paa, og hvor Drengen havde trillet Sten og Tang, gravet Plantehuller og gravet Brønd og set paa Skibe, saa langt han kunde huske tilbage. Leg og Slid, men Ferie. — Det var Landet og det var Havet. *Land* med Gaardsplads og Have, Mark og

Stald, og med Mennesker, der lever Jorden og al dens Grøde nær. *Hav* med den fjerne Linie, der lukker for Blikket og aabner for Tanken, med Skibene — om Dagen en Virkelighed, med hvide Sejl eller med sort Røg; om Natten et Eventyr, et glidende, farvet Lys — Skibene, der forsvinder ude i det Fjerne, og igen toner frem fra det Ukendte, vokser og nærmer sig med deres Rejses Hemmelighed, for til sidst roligt og maalbevidst at glide ind mod Sundet mellem Kullens Klipper og Sjællands Klinter; om lidt, naar vi ikke længere ser dem herfra, vil de sejle ind forbi Kronborg, hvor Holger Danske bor. Og saa er de hjemme igen.

Landet, Havet, og de Mennesker, der lever Jorden og Havet nær, det var hans Ferieland — og det blev hans Virkelighed.

I Græsted — senere i Helsinge — boede hans Morfar, Pastor Stricker, en from Mand, og dansk til Marven. At der dog maatte fødes nogen og opvokse en Ungdom, der kunde blive til Velsignelse for Danmark, rejse det af Fornedrelse og Nød — det var en stadig Bøn ved Morgenandagten. Han døde endnu før Drengen blev konfirmeret; men de der har kendt dem begge, har set, at Ligheden mellem

dem var stor, og voksende; ikke i de mere ydre Anlæg: den ene en Bogens Mand og Ordets, den anden en Haandens Mand og Handlingens. Men i det som betyder mere: i Karakter, i Ansigtstræk, i den levende Fantasi, det følsomme, noget tunge Sind, det stejle, det brusende, det kærlige, det ubestikkelige; i Maaden at være helt frigjort fra Mennesker og helt bunden til Mennesker. Hvad han har arvet fra sin Morfar og hvad han gennem Samvær har modtaget, er ikke let at udmaale. I Karl Gustavs Barndomshjem omfattedes Morfaderens Minde med Kærlighed og Taknemmelighed. I ham var Adel og Folkelighed blevet eet. Karl Gustav bar hans Familienavn, og han ærede det. Det var ingen ringe Mand at slægte paa.

— I 1922 flyttede vi til et Rækkehus i Rygaards Allé, til „Studiebyen", der kun ved en dyb Grøft med høje Popler var skilt fra Ryvangen.

Drengen kom i Skole; men timelangt stillesiddende Stuearbejde var hans Natur imod; han var et udpræget Friluftsmenneske og befandt sig bedst, naar han havde noget mellem Hænder, helst noget der krævede Kræfter.

Da han havde gaaet to Aar i Mellemskolen i Øregaard Gymnasium, hvor hans Fader var

Lærer, fik han Lov at fortsætte hjemme under friere Former. Her styrkedes det inderlige Forhold til hans Mor, som varede ved Livet igennem; her gik han i Skole hos sin Mor, her kunde Læsning, Samtaler og legemligt Arbejde i Hus og Have afløse hinanden paa en Maade, der svarede bedre til hans Natur. Det var en frugtbar Afslutning paa Skoletiden.

Hans Drøm var at komme til Søs — det havde ogsaa været hans Mors Drøm! — men han var jo saa ung endnu, det var bedst først at se, hvordan han færdedes mellem Mennesker og tog sit Arbejde der; saa fik det vel ogsaa vise sig om hans Beslutning stod fast.

Han holdt ogsaa meget af Havearbejde. Efter sin Konfirmation kom han derfor i Gartnerlære, men boede stadig i sit Hjem. Han sled i Jorden med Energi og Lyst; han var meget teknisk interesseret, og han lærte at passe et Drivhusfyr fint. Arbejdsdagen var lang og Arbejdet mangeartet; Udbringning af Varer og Incasso af Regninger gav ham megen nyttig Menneskekundskab, for han havde baade Øjne og Øren med sig. Det gav ogsaa Skuffelser. Han havde et levende og sundt Instinkt for, hvad der var ægte og hvad der var uægte, og de vidt forskellige Kredse, han gennem Familiebekendtskab, Kammeratskaber og Forret-

ningsforhold kom i Berøring med, gav Erfaringsstof nok; han kendte allerede mange, baade i By og paa Land, og han saa, hvordan Mennesker behandlede hinanden. Fordringsløshed og Hjælpsomhed, det blev tidligt den Maalestok for Menneskeværd, han senere som voksen uvilkaarligt anlagde paa de Mennesker, han kom i Berøring med.

Der gik det meste af to Aar. Han blev en stærk og modig Dreng. Den egentlige Barndomstid med de lange Ferier var for bestandig forbi; Morfaderen var død. Men Drengen var trofast mod Mennesker og Steder. „Sortebrohuset" *maatte* han se hvert Aar. Anden Sommer holdt det haardt — en Aften længe efter Solnedgang skramlede en Cykel mod Dørstolpen derude i Mørket; det var ham; han var cyklet fra Byen efter sit Dagsarbejde; nu aandede han Strandmarkens Luft. Han fik lidt Mad, fik sovet i Stuen et Par Timer, hørte Bølgeslaget fra det elskede Hav — og saa cyklede han til Byen igen, han skulde passe Fyret ved Daggry.

Præstegaarden var forbi; men som en Slags Aflæggere fra hine gyldne Dage laa der endnu i Paarup og Helsinge Hjem, som han *maatte* besøge en Gang om Aaret, naar det blot var muligt; der var ikke Skibe, men til Gengæld

Mennesker og Stalde og Dyr. Ogsaa „Inger paa Sejrø", som havde været i Huset hjemme, maatte han besøge. Den sidste Sommer, han var derovre — det var paa en 3—4 Dages Tur, paa Cykle naturligvis — kom han sent hjem. Paa Vejen havde det været et voldsomt Tordenvejr. Han var meget træt. Det var ikke underligt: Paa den Hjemtur var det, at han, hjulpet af en Kammerat, havde sat Livet ind paa at redde en Kreaturbesætning fra at indebrænde, og gennemført det; kun en So havde han til sidst med Sorg maattet opgive. — Da var han 15 Aar.

Fra Hellerup kom han til Kolding for at prøve Gartneri under større Forhold inden en Afgørelse blev taget. I Marts 1932 rejste han derover med en lille Damper, der paa Vejen bl. a. skulde anløbe Randers. Han skriver fornøjeligt om „Sejladsen paa Markerne" i Randers Fjord, tegner og beskriver begejstret de jyske Bakkedrag, de jyske Fjorde og Lille Bælt, og han skildrer yderst levende Sejladsen ind gennem Haderslev Fjord.

Han er glad ved sit Arbejde paa Planteskolen, han fortæller sin Søster om Blomsterpragten: „du gør dig ingen Begreb om den Skønhed" — men „savner Frihavnen", skønt han „har ganske let ved at komme til Udlan-

SOMMEREN 1921

Karl Gustav og Børge i Haven

det her, fordi vi har Planter fra hele Verden, Kina, Japan, Nordamerika ..." „Den første Stork over Brændkjærhøj d. 16.-4.-32 Kl. 3,30! — det var mig der opdagede den, stik Vest". I Paasken fik han Lov at rejse et Par Dage til Esbjerg og besøge gode Venner der; „sikke Klitter, og saa det dejlige Vesterhav". — Der ligger mellem hans Papirer et lille Amatørfotografi fra Gartnertiden paa Brændkjærhøj: han staar rank og støt, iført en mægtig Regnkappe; paa Hovedet bærer han en stor Kasket, styrmandsagtig tilrigget; Blikket er fast og ser mange Mile frem, og hans Hænder griber med urokkelig Alvor om — Hjulet af en væltet Arbejdsvogn. Ja, saadan var han; med godmodig Selvironi gaar han ind paa Kammeraternes smaa Drillerier.

Det gik nemlig ikke med Gartneriet. Da han havde været der godt et Par Maaneder og Prøvetidens Ende nærmede sig, skrev hans Principal et klogt og godt Brev til hans Hjem for at „fortælle Dem lidt om Karl Gustav ... Hans friske, djærve, usnobbede Væsen tiltaler mig meget ... tillige er han saa stabil i moralsk Henseende, at jeg tror ikke, nogen Kammerat skal faa ham med til noget, han bagefter vil fortryde ... Men Gartner tror jeg ikke han

kan blive. For ham drejer alt sig om Skibsfart og Søvæsen. Hele sin Fritid tilbringer han med at snitte Skibe, og han gør det glimrende ... Skønt han ikke har Samkvem med Kammeraterne i Fritiden, saa vidt jeg kan se fordi de ikke interesserer sig for Skibsfart og han ikke interesserer sig for Planter, er han i Arbejdstiden den bedst mulige Kammerat, thi han paatager sig alt Slid og Slæb for dem med Munterhed. Og han er i det hele altid parat til at gøre andre de Tjenester, han kan ... Jeg har det Indtryk, at han foruden sin voldsomme Interesse for Skibsfart, ogsaa har sjældne Evner i den Retning. Jeg har selv i mine yngre Dage syslet med det samme ... Jeg kan ikke tænke mig, at han kan blive Gartner ... Derimod er jeg sikker paa, han vil blive en fremragende dygtig Kaptajn, naar han engang naar saa vidt. Han er jo udmærket godt begavet, og hvad han har rigtig Lyst til, vil han sikkert tilegne sig med Lethed, ogsaa de ret vanskelige Examiner, som fordres af Søfolk i de højere Grader. Jeg har ikke talt med Karl Gustav om dette. Jeg synes, det vilde være bedst for ham, om der kunde komme Opfordring fra hans Forældre til at skifte Lærefag".

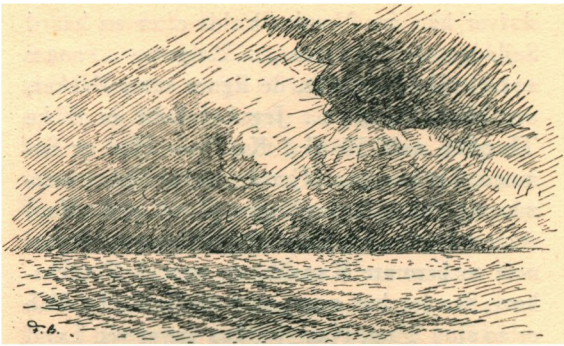

Havet

Saa blev det da afgjort. Han rejste til vore gode Venner i Esbjerg, fik de første Forberedelser ordnet, tog med sin Søfartsbog i Lommen til København, holdt en Glædes- og Afskedsfest i sit Hjem og stod til Søs.

Det blev en Jordomsejling. En Højsommerdag i 1932 rejste han ud med Ø.K.s „Falstria", en Foraarsdag næste Aar vendte han hjem med „Java". Det var en forventningsfuld 16-aars Dreng der drog ud, en glad og stærk ung Mand, der vendte tilbage. Han havde fundet sin Plads. — Brevene hjem havde vist en stor Oplevelsesglæde. Stort og smaat, *alt* er mærkeligt. I det første Brev fra den første Rejse

skriver han fra North Shields efter en haard Sejlads over Nordsøen „... Bølgerne ... noget andet end i Kattegat, de ligner store Bakker, der bliver flyttet ... Jeg har købt en Æske Theofani med 50 til 1 Kr.!" — Han er Sømand. Da han paa Hjemvejen fra Østen nærmer sig Aden, Indsejlingen til det røde Hav, skriver han: „Jeg kommer Jorden rundt gennem to berømte Kanaler, og over 3 Verdenshave, saa jeg har noget at fortælle ... Et Skib er en sjov Ting. Naar jeg har været ved Land 2 Dage, længes jeg ud, og naar jeg har været ude 7 Dage, længes jeg efter Land, og saa vil jeg ud. Det bliver ikke let at gaa hjemme, saa I maa være lidt overbærende ... Naar jeg kommer hjem, overtager jeg Messe og Pantry, og saa kan Tut have fri saalænge, men jeg vil ud igen." Han føler sig allerede som Globetrotter — „Jeg hører ikke hjemme noget Sted, synes jeg. Alle Ting er mit, og jeg synes jeg kender det hele. Bjærge, Byer, Havne og Havet, det er mærkeligt ..." Han var uhøjtidelig og støt. Paa Rejsen havde han som Livrem et godt Læderbælte. Vi syntes, det var blevet noget strakt, da han kom hjem. Han svarede: „Det er et godt Bælte; jeg blev hængende i det, engang jeg var ved at gaa udenbords i Stillehavet; men Mundharmonikaen ligger derude."

De havde haft en meget haard Rejse fra Amerika vestover. Den anden Skibsdreng, hans gode Ven, var under et voldsomt Uvejr blevet grebet af Rædsel, havde sat sig ned paa Dørken og fortvivlet raabt paa sin Mor. „Og saa maatte jeg jo give ham en ordentlig en paa Kassen, saa han kunde komme sig, det kan du jo nok forstaa, Mor."

Han havde en stor Evne til at omgaas sine Arbejdsfæller og de mange han paa Rejsen kom i Berøring med, og at komme i Tillidsforhold til dem — ogsaa til Kulierne —, skønt han ikke slog af paa noget. En af hans Overordnede gav ham det Vidnesbyrd, at han trods sin Ungdom havde usædvanlige Evner til at faa Folk til at gøre det, de bør. Det er sandt. Det karakteriserede ham ogsaa i hans sidste Dage, og har betydet meget dér hvor han færdedes.

Endnu samme Dag „Java" løb ind, fik han Orlov for at gøre Aftaler om at komme med paa Skoleskibet „Danmark". En Slægtning, der i sine yngre Dage selv havde været Styrmand, hjalp ham imens ind paa et Hold paa Navigationsskolen, hvor han nu brugte Foraarsmaanederne til at læse til Radiotelefoniprøven, mens Skoleskibet blev rigget færdig. Prøven blev taget, og Arbejdet havde interes-

seret ham meget; men han var nu alligevel blevet lidt læsebleg, før han atter følte Dækket under sine Fødder.

Saa havde han igen en glad Afskedsfest hjemme, og han drog ud paa „Danmark"s Jomfrurejse — det lille Togt i Sundet, Sommertogtet i de danske Farvande, og det lange Vintertogt i atlantiske Farvande.

— Han skrev i hele sin Sømandstid Breve til mange af sine Bekendte, mest dog til sit Hjem, særlig til sin Mor, for hvem han altid lagde sit Hjærte aabent. Hans Breve var altid oplysende; efter særlige Oplevelser, som ved Landgangsture fra Skoleskibets Vintertogt, eller paa ny og mærkelige „Pladser" i Syden og Østen, bliver de fyldige og lange. Der er malende og friske Beskrivelser fra Besøg paa Madeira; en Biltur over Teneriffa, Ture og Festligheder paa de gamle dansk-vestindiske Øer, hvor „Danmark" viste Flaget og hvor den store Flok af Unge blev modtaget med megen Varme af de gamle, hvide og sorte, fra den danske Tid.

Men der er, fra det samme Aar, ogsaa Ting, som gaar langt dybere, og som viser, hvordan han vokser frem og bliver *til,* den unge Mand, der til sidst døde for Danmarks Frihed.

Han er stærkt og inderligt optaget af sin yngre Broder. Han kender hans Vanskeligheder hjemme, og han føler Ansvar for hans Fremtid. Han baner Vej for ham, hvor han kan — ogsaa hos Forældrene. „Det er nu alligevel Børge, jeg holder mest af af mine Søskende, for ham har jeg gjort saa megen Uret, men han er nu alligevel en mægtig rar Dreng, naar man bare forstaar ham." Han prøver paa enhver Maade at give ham *sin* Plads i Hjemmet. Han selv savner Musik — saa skal Broderen „arve" hans Grammofon, som staar derhjemme, og da han faar Raad, bestiller han fra Tid til anden en Plade til ham. Han forærer ham et smukt flettet Bælte. Han skaffer sig under Sommertogtet Orlov paa Broderens Fødselsdag — og faar hans Hjærte til at banke. Han skriver *til* ham, og han skriver meget til sine Forældre *om* ham, han tænker baade broderligt og faderligt paa ham, drøfter Fremtids Planer og Nutids Vanskeligheder med ham, vejleder, irettesætter og opmuntrer. Han længes efter ham, baade for at sætte ham i Gang, og for at advare; han kender en Del til Verden. „Jeg glæder mig altid saa meget over at se de to Breve fra Børge, saa bliver jeg saa glad, men jeg vilde gerne, om der laa ti og ikke to ...

Jeg gaar og tænker over en Tale til Børges Konfirmation, hvis jeg kommer hjem i Tide. Nu faar vi se ..."

Og hans Tanker gaar indad. Udad optagen og indad vendt — det var stadig et Træk i hans Væsen. „Indesluttet" blev han da kaldt. Men det er ikke rigtigt. Det var kun naar store Oplevelser eller Afgørelser nødte ham til at lukke Omverdenen ude, saa han kunde finde sig selv. — Saadan skal han ogsaa have været i sine sidste Timer, efter Domfældelsen. — Meget og forskelligartet havde han allerede oplevet, paa Land og paa Sø; hans Forhold til Mennesker var ofte blevet stærkt belastet; selv kunde han være stejl — fordi han i sin Grund var et ømt og blødt Sind. Kammerater forstod ham ikke altid — han var baade for ung og for gammel paa een Gang — saa hændte det, at det blev en ung Pige, han talte med; det blev et Par Gange et Hjerteanliggende, og saa var Mor jo den, der skulde tales ud med.

Hans Væsen var rettet mod Mennesker, søgte Udfoldelse og Virke sammen med Mennesker. Men det kunde ske, at de ligesom blev borte for ham, og han kunde spørge sig selv: Kan man stole paa Mennesker ... „Ja, det er det, der piner mig, og jeg har ikke Fred

for det, før jeg faar skrevet det ned ... Kan man stole paa Mennesker? Baade Ja og Nej. Man har en god Ven, som hjælper en, men pludselig spiller Skæbnen ham et Puds — og alt er sort som før ... Saa er man alt for hurtig til at dømme; hvor véd man, at det er „ham", man ikke kan stole paa; man har blot ikke Lov at regne med, at han kan gennemføre Hjælpen, til alt er i Orden ... Derfor, hvis I engang kommer ud for det Tilfælde, saa se jer godt for, før I dømmer i den Sag. — Er der overhovedet noget her i Verden, man altid kan stole paa og betro sig til? ... Al den Løgn, som til daglig hænger i Storbyens Luft, gør en utryg, man søger at frigøre sig for al den Spænding, man søger efter et Sted, hvor der er sandt og rent, man tager ud paa en Rekreationsrejse med en stor Passagerliner, og bliver optaget af det meget nye og interessante; men det, der kunde tjene det Formaal, hvormed man er rejst ud, Havet selv, det faar Lov at blive upaaagtet. Man nærmer sig Land. Udefra er det hele saa smukt som en Drøm, Klipper og Floder; men naar man saa er i Land og Skibet er sejlet, saa griner Løgn og Bedrag igen ud fra alle Kroge, og man føler sig saa elendig igen ... Findes der da virkelig ikke

eet eneste rent Sted paa Jorden? ... Gaa engang, om Aftenen, ned til Havet, gaa ud paa en Høfde, en Bro eller Mole; sæt dig tæt ud til Vandet, saa du kan se det slikke op langs Plankerne paa Broen. Se paa det. Kan du saa se, at der lyser Fred, Sandhed og Renhed op fra Vandet, smiler op til dig som vilde det sige „Kom bare til mig, betro mig alt, se paa mig; saa langt dit Øje rækker, hersker jeg; kast al din Sorg ud til mig, jeg har Plads til den." Man føler sig tryg her ved Havet, det er som om man i Havet har fundet en Ven, en ubestikkelig, sanddru og ren Ven, som altid, saa længe Verden bestaar, er den samme. Tænk engang! Endelig har man fundet en Ven, man kan stole fuldt og fast paa. Det er en Gud, som man kan betro sig til med alt, hvad man har paa Hjærte. Og efterhaanden vil et saadant Sted, som for andre bare er en ubetydelig Bro eller Mole, for en selv blive en Helligdom, et Tilflugtssted, hvor man kan være i Fred for alt og alle, ene med sig selv og sin store Ven, som altid er den samme; ubestikkelig, sanddru, ren og forstaaende. Saa kan Verden tumle og rase som den vil."

Havet gav hans Sind Hvile, hans Tanker Samling og Ro. Han tænkte paa de mange

Gange han for Aar tilbage havde leget og drømt ved Sortebrohusets Strand og siddet paa Molens store Sten og stirret i det stigende og faldende Vand, — og paa alt, hvad Havet havde vakt i ham og skænket ham siden da. Havet havde taget hans Kræfter i Brug og havde udfoldet hans Fantasi. Havet gav ham Fred. Han strømmede over i Taknemmelighed mod Havet, Havet var paa Vej til at blive det, „hvorfra han ventede sig alt godt og søgte Hjælp i al Nød," hans Gud.

Men Menneskevirkeligheden er stærkere. Han har set meget stort, der viste sig svagt, — og meget pralende, der var hult. — „... Blæst og Regn og Sø og bælgravende mørkt i Nat. Det er Naturen, der er i daarligt Humør i Nat — og hvorfor ikke det, et Menneske har let ved at blive trist og haard i Sindet ... Jeg gaar her og spilder Tiden, synes jeg; for saa snart jeg har læst om det danske Redningsvæsen, om Lars Kruse og andre, saa er der noget for mig ukendt, som rører sig i mig og maner mig ud mod Livet som det skal leves ... det er først i Kampen for andre (som er i Nød og Trang til Hjælp) at man kan leve ... med Livet som Indsats, det er det store ved Livet, det er tusinde Gange mere værd end Matadorens

Kamp mod en Tyr, der fnyser af Vrede." (Brevet er sendt fra Las Palmas).

Virkeligheden har ham fat. Han skriver mange og lange Breve hjem i disse Maaneder. Han véd, at vi derhjemme i Danmark ser de samme store Skibe, som han har set derude ... „Er det saa ikke rart at se en Damper komme ind med Hilsen fra Atlanten, Stillehavet og Middelhavet, hvor du jo selv har sejlet. Disse tavse, store, sorte Jernkasser til Skrog, som indeholder saa mange Liv, ja, et Skib er en sjov Ting. Jeg glæder mig ganske forfærdelig til at komme hjem og sidde lidt hyggeligt med jer og vise jer, hvordan man laver Bælter, for det er et morsomt Arbejde ..." Han knyttede meget smukke, mønstrede Bælter af Fiskegarn. — Læsning begynder rigtig at faa Værd for ham, nu da Bøgerne kan blive en nyttig Hjælp i det virkelige. Han gør nøje Rede for alle sine Udgifter — og de er saa vist ikke store; med Lommepenge var det yderlig smaat, og han var yderlig omhyggelig for ikke at falde til Byrde, og længtes efter at faa Hyre (i Ø.K.) efter Skoletiden med „Danmark". Han lufter Tanken om, antikvarisk, at faa en Lærebog i Navigation og en i Matematik — „for jeg kan ikke faa

noget Teori ind i Hovedet uden at se det paa Tryk ... selv naar jeg ser paa det, jeg har skrevet ned ... uden Bog gaar det skidt, har jeg lagt Mærke til. Jeg bliver efterhaanden en dyr Dreng at have, men jeg tror, at jeg kan blive dygtig som Styrmand, da jeg nemlig har et godt Greb paa alt det praktiske, og naar jeg saa maser paa med Teori, saa tror jeg nok, jeg kan blive til noget; og nu om 3 Maaneder ligger jeg jo igen paa Søen, og tjener Penge, saa jeg tror det betaler sig at købe de to Bøger inden jeg sejler igen. Ellers sidder man bare og tyller en Masse Kærlighedsromaner ned — nemlig af Skibsbogsamlingen —, og det er noget af det mest usunde Læsning, der findes, og det maa I helst fortælle Børge inden han faar begyndt paa det. — Jeg tænker saa tit paa Børge ..." Læsning blev ham efterhaanden en virkelig Glæde, og han var rørende taknemmelig for, hvad han fra Tid til anden fik sendende — „Vikingen" og andet, som han havde ønsket sig meget. Senere, da han selv har faaet Hyre og har faaet skaffet sig det nødvendigste Tøj o. lign., hjælper han — uden at hans Far faar det at vide — sin Mor, der er kommet under et tungt økonomisk Tryk, og glæder sig inderligt til den

Dag, da alt er betalt — selv skal han nok finde Udveje, naar Læsetiden kommer!

„Danmark" vendte tilbage i Slutningen af Marts; Rejsen over Atlanterhavet var gaaet hurtigt — „et usædvanlig godt Søskib" — og da de nærmer sig Cherbourg, skriver han: Nu kan I godt hente Farsen til en god Bøf med Løg, og Kaffen kan I godt sætte over, saa den er varm, naar jeg kommer hjem ... Som I altsaa kan forstaa, kommer jeg med til Børges Konfirmation ... Kærlige Hilsener fra Søen og Karl." Han kaldte sig kun Karl paa denne Rejse. Sulten var han altid. Vi skaffede os en vældig Kaffekande.

Han naaede det. Den 17. Marts rundede „Danmark" Skagen, og et Par Dage efter ankrede det skønne Skib i Flaadens Leje under Københavnernes Jubel. Faa Dage efter var der Konfirmationsfest hjemme, og Karl Gustav holdt sin Tale til Broderen, som til Efteraaret skulde begynde paa Baadebyggeri.

De talte meget sammen i de Uger, der fulgte. Selv var han blevet modnet gennem Havet — hans Kærlighed til Havet var ikke mindre end før; men det var ikke den „Gud, som man kan betro sig til med alt, hvad man har paa Hjærte." Dertil var Forholdet til Arbejdet og til Mennesker for virkeligt.

EFTERAAR 1933

Foran det lange Tog

Han fik atter Hyre i Ø.K. og sejlede i Midten af April med „Annam" over Oslo til Australien. „... Og saa siger jeg Tak for Dagene derhjemme, men Far maa være rask næste Gang, jeg kommer hjem. Og Tak til Børge for al den Hengivenhed, du har vist mig, og Tak for det Arbejde, vi fik gjort med Skibet. Jeg ønsker dig nu alt godt, med Held og Lykke med det Arbejde, du skal til, men husk, at uden at du har Gud med i alt dit Arbejde, er Arbejdet ikke af den Værdi det ellers er, for Gud gør alt Arbejde med døde Ting levende.

Og saa til Slut lev vel alle sammen.

Med Hilsen fra

Karl Gustav.

Brevene hjem er fyldige og mange. Han selv, den 17—18-aarige, er altid ude for at lære noget, baade teknisk og menneskeligt, og véd, at han kan regne med samme Videlyst hjemme. Og saa følger han naturligvis Aarets Gang i Hjemmet. Og mens Dagliglivets Arbejde og Begivenheder om Bord skildres og drøftes, skifter Klima og Stjernehimmel; de sejler med Trælast Syd om Afrika til Australien. Fra Australien gaar Farten til Japan med Korn — „Karlsvognen

staar nu højt paa Himmelen og Sydkorset er gaaet hjem, og det betyder, at vi er paa de rigtigere Breddegrader, og dog ser det ikke ud til, at vi kan være hjemme før sidst i Oktober." Han har Planer om en Maaneds Ophold eller mere, naar han kommer hjem, for at komme med paa et Gymnastikhold hos Hr. Christoffersen eller maaske faa Lov at være med i en af Klasserne paa Skolen; for han „synker helt sammen herude paa Varmen" og „bliver stiv og ubehændig". Rent galt kan det nu ikke være — et Par Dage efter hedder det: „I Nat, 26.-27. Juli, er det vindstille, men Skibets Fart giver en behagelig Træk. Vi regner med at være i Moji Søndag Morgen. I Gaar var vi oppe og skrabe Maling af Mastetoppene, som jo er af Træ. Jeg fik Mesantoppen. For at faa skrabet Flagknoppen maatte jeg tage den af, saa I kan nok regne ud, at man daarlig kan komme højere. Der var en pragtfuld Udsigt og frisk Brise, men Havet var spejlblankt."

Men den lange Afstand hjem kan i visse Forhold virke tyngende; saa er Tilliden til Mors Dom den store Hjælp. „... Jeg har faaet dit Brev ... og jeg blev jo skuffet, men jeg er dig meget taknemmelig, fordi du skrev det hele, som det er; men jeg véd ikke, hvad

jeg skal gøre, for jeg er jo dog saa langt væk, og det gaar saa uendelig langsomt med Breve paa disse Afstande, saa naar du faar dette Svar, er alt jo afgjort. Jeg skriver ... men saa vidt muligt som jeg mener du vilde gøre det, altsaa klarlægger det hele, for du vilde jo aldrig skælde ud; men du forstaar jo nok, at det ikke er saa let for mig at sige noget, da jeg jo ikke ved andet end det du har skrevet ..."

Enkelte Gange faar han særlig god Lejlighed til at skrive. Paa Hjemvejen fra Japan ankrer Skibet ud for Bangkok. „Da vi Onsdag Middag 15/8 ankom hertil, blev jeg udnævnt til Vagtsmand om Natten saa længe vi ligger her, og det kommer til at vare til 3/9, saa jeg har god Tid." Han skildrer, med Hentydning til en elsket Børnebog, „hvordan Natten og Dagen gaar for lille Lise", han fortæller om de indfødte Arbejderes Liv ombord, deres primitive Maatte-Boliger paa Fordækket, deres Udseende, deres Maaltider, den skændige Morfin-Trafik, der udnytter Staklerne, til de er Vrag — der er altid 10 for 1 til at træde i Stedet, „de gule er der jo nok af". — Han færdedes mellem dem, han var god imod dem og blev deres Ven.

Paa Hjemvejen er han især optaget af Radioteknik og nautisk Læsning, og han ønsker sig bedre Hjælpemidler til engelsk Læsning — de skal nemlig vestpaa med det samme. „I Øjeblikket gaar vi op gennem Kanalen ... saa synes man, at man er hjemme. Paa 2 Dage er Posten i København ... nu er vi hjemme — og saa gør det ikke noget, at vi skal vende, for April er ingen daarlig Tid at komme hjem paa, men saa bliver den tredje Jul ogsaa ude, og sjov nok ogsaa on the Pacific Ocean, ligesom den første ..." Posten hjemmefra naar dem næste Dag, og der er meget at skrive, før de et Par Uger efter staar ud fra Liverpool, med Kurs mod Panama og Stillehavskysten.

Han elskede Musik. Han havde ikke naaet at faa ret megen Undervisning, men han var gennemmusikalsk. Naar han mellem sine Rejser kom hjem i Stuen, var hans første Gang hen til Klaveret. Hans Anslag var fyldigt og blødt. — Han er paa Stillehavskysten; han spekulerer paa at spare sammen til en god Radiogrammofon; han er Letmatros nu. „I Birkenhead (ved Liverpool) var der en Koncert den 14/11, men saa skulde vi sejle Kl. 2 om Natten, og derfor maatte jeg opgive det. I er lykkelige, I har Klaver og kan

høre Musik baade ude og hjemme; ja, jeg har en anden Musik, Naturens Musik, jeg har den store Virkelighed, den utæmmelige Natur med alle dens Luner ..." Vandets Strygen langs Skibssiden med 12 miles Fart, Morilden om Natten — „eller en Solnedgang mellem iturevne Skyer ved svær, flad Duvning efter flere Dages Storm ... alt det og meget mere oplever jeg Gang paa Gang, og det er dog lige mærkværdigt og nyt hver Gang. Det er som man lever sig ind i Naturens Musik og ligesom med almindelig Musik kan blive eet med den; — men kun for en stakket Stund, for alt ødelægges af den Fart, Maskinerne kræver ..." Men Erindringen bliver i Sindet; „og det varer sjældent saa længe, før man hører Naturen slaa et Par Akkorder an igen — og saa lytter man uvilkaarligt. Jo, Naturen er fyldt med Musik, men man er tilbøjelig til at blive melankolsk, og det er galt, for hele ens Arbejde bliver præget deraf ..." og derfor: rigtig, almindelig Musik. „Og nu maa du give mig Ret i ... at selv den moderne Dansemusik k a n være god, og i alle Tilfælde saa river den én ud af sørgelige Tanker ... Eller en Koncert i Radioen ... man kan ofte høre, at saadan god Musik er hen-

tet bl. a. fra Naturen. En dryppende Vandhane kan blive Grundlag for et Mesterværk; et Vandfald, eller Søens Bryden mod Klipper, og saa Stormen ..." Og saa taler han om Musikken derhjemme, ogsaa om, at vi burde bruge den meget, meget mere, fordi det er en god Hjælp, en Nervehvile at blive fængslet af god Musik en Time hver Aften. „Du aner ikke, hvor jeg savner et Hjems Hygge, og netop fordi jeg gør det, ser jeg bedre, hvad der skal til ... I husker vel nok det Apparat, jeg købte, da jeg var Ormeprikker ... det staar derhjemme endnu og skal blot efterses og repareres. Da jeg købte det, var det netop for at faa Samling paa Familien, men jeg saa hurtigt, at jeg var gaaet forkert til Værks, og saa turde jeg ikke benytte det, og derfor staar det nu og venter. Ja, der skal dog Taalmodighed til. Naar jeg nu om 4 Maaneder kommer hjem (for mer er det jo ikke), saa tror jeg, at vi to har meget at snakke om, for jeg er fyldt med saa meget, jeg er snart som en Kondensator, som er ved at faa Overspænding ..." Og saa forærer han tilsidst sin yngre Broder sin Grammofon i Julegave; den staar ogsaa derhjemme. „Gid jeg var hjemme, men Juleaften bliver Kloden altid saa lille, for

saa naar ens Tanker gerne Aaret rundt og saa hjem.

Gud give os Lykke og gode Raad, sin Naades Lys os tilsende.

Kærlige Hilsener til Jer alle for tredie Jul fra *Karl G.*

— I Vancouver fandt han en irsk Sømandsfamilie, som han sluttede sig varmt til. Der var hjemligt, der var Alvor og Lune, der var Sang og — Klaver. Det Hjem blev et fast Punkt for ham i den følgende Tid; der var et lykkeligt Sted at se hen til ogsaa paa den Side af Kloden.

Han har Venner i Land. Han staar til Rors, i stille Vejr eller i Storm, og hilser de samme Stjerner som de derinde, og han er lykkelig. Baand til Hjemmet og Veje for Tankerne. Men det er ikke altid let at være 19 Aar. Og han havde af Naturen, som sin Morfar, et voldsomt, et brusende Sind „Det er Taalmodighed, der skal til, og saa Kærlighed. — Det er Foraarsstormene. Jeg er i de Aar, hvor jeg maa lære Livets Havs Sømandsskab". Og saa tyer han til sin Mor med alle sine Tanker. Han trænger til at komme paa Bedding til Eftersyn. Saa fortæller han ogsaa om sine Venner i Vancou-

ver „— Tiden var blot saa kort, saa jeg fik kun rettet Riggen; men jeg fik en ny Ballast, Kærlighed og dermed ogsaa Taalmodighed, og det er nu den bedste Ballast, man kan sejle med". Saa er det jo fint Vejr. Men saa er det Storm igen. Mismod, Bitterhed, Harme skyder frem. Han anklager andre, og han anklager sig selv. Daarligt Kammeratskab „— ikke underligt, naar man kun vil rakke ned og klage og skælde ud og give Forholdene og Skipperen Skylden og ikke ydmyge sig for hinanden, næ, de vil ikke lære mere, dertil er de for stolte, og for gamle, synes de. Og hvad saa, naar de kommer hjem til Konen? Hvor er saa den Kærlighed, som de skulde have med, den Kærlighed, som Hjemmet skal leve af, til han har været ude næste Rejse med? Den har han selv traadt ned og svinet til. Og naar han er hjemme, saa hedder det: Her kommer man hjem og tror, man skal have nogle gode Dage, og hvad faar man saa? — Stakkels Kone. Og saa taler Søfolk om, at Konerne er utro; ja det tror jeg; for den Kærlighed, hun skal samle for hans næste Rejse, den kan han slet ikke give hende, for den har han selv destroied — og hun kan nu engang ikke dyrke sig selv og sin egen Kærlighed, ganske sim-

pelt fordi Kærlighed overhovedet ikke eksisterer, før den har fundet en Makker. Og hun kan ikke faa Lov at dyrke hans Kærlighed, for den har han ødelagt. Og saa klager h a n! — Det daarlige Vejr tager paa mit Skib, og derfor trænger jeg snart til at gaa i Tørdok. „Bring ham en Hilsen, gamle Maane. Du kan ikke tage fejl. Han staar godt indpakket til Rors, men naar du ser paa ham, saa vil han tage Sydvesten af og smile til dig". Og Maanen kom, og den stjal sig til et forlegent Smil ned paa Broen, men da den saa, at jeg smilte og tog Sydvesten af, saa jublede den! — Nu er Vinden Vest til Nord; det er snart Storm. Men det er ingenting mod de Storme, der kan rase i et Menneskesind. — De Storme, vi kæmper imod paa Søen, de skaber Mandfolk, for dèr gælder det kun ens eget Liv; mens Stormene i Sindet kan gælde Sjælens Liv, og dør din Sjæl, saa er der saa mange, som mister saa meget, og du selv bliver ulykkelig, hvorimod hvis du gaar ned i Kampen mod Havet, saa mister vi kun dit Ansigt, men vi vil kunne bevare dit Minde rent. Mindet opstaar først, naar du er død, og som Regel kommer Takken ogsaa først bagefter. For sent — altid for sent. Det er det, som er Ulykken. Næsten alle

Mennesker er altid bagefter, hvor de skulde være foran, og foran, hvor de skulde være bagefter. Det er Ulykken; men det ser vi først bagefter. Taalmodighed, Taalmodighed; og saa Kærlighed til Næsten; det er, hvad der skal til; men vi er for egenkærlige til at give, før vi faar — og derfor stopper al Handel, og derfor er Krigen til — den ene er bange for at begynde, han kan jo risikere at miste alt. — Jeg har brugt alt for mange Penge. Men Kærlighed og Taalmodighed kan ikke købes for Penge. Saa skal jeg have repareret mine Tænder. Det kan kun faas for Penge. Hvis jeg faar Tid, vil jeg skrive til Børge; men een Ting vil jeg gerne bede Jer to gamle om, og det er: lad Børge lære andre Mennesker at kende; lad ham finde dem selv, og prøv at faa ham mer fortrolig med jer end jeg har været — lær ham Fortrolighed, for saa vil han gaa til jer, naar der er noget galt. Er det ikke rigtigt, Børge? Jeg tror det, og ellers gør det for din egen, dine Forældres og din Broders Skyld."

Og de Venner, som tog imod ham i deres Hjem, og som delte med ham Alvor og Glæde og Sang, de „skrev i min Bog:

Whatever the weather may be,
said he,
whatever the weather may be,
It's the songs you sing
and the smiles you wear
that shall make the sun shine everywhere.

Come in the evening, come in the morning,
come when you'r looked for, come without warning;
a thousand welcomes lies here before you,
and the more you come, the more we'll adore you.

Se det er en god Ballast at sejle med. Det er Kærlighed. Og jeg er glad og tryg.

„Saa'en en bette Sømand." "

— Han bragte Lys og Tryghed, han, der selv var tung af Sind. Derfor fik han Tak og Glæde med paa sin Vej.

Og paa denne Side Kloden gik Familiebegivenhederne deres Gang. Nu skal den yngste Søster konfirmeres; han tænker paa hende den Palmesøndag i det Indiske Hav — og driller hende med en ualmindelig Konfirmationsgave, han har til hende, naar han kommer hjem; gæt, skriv det op paa en lang Liste, og streg een Ting ud hver Dag, indtil jeg kommer —.

Den Sommer — 1935 — skulde Karl Gustav blive hjemme nogle Maaneder, da han paa næste Rejse skulde ud som Matros. I den Anledning havde vi store Planer her.

„Sortebrohuset" blev lejet ud, og vi planlagde en flere Ugers Familiecykletur i Jylland. Den Tur glæder han sig til længe i Forvejen, ogsaa fordi han synes, han „kender for lidt til Far, aldrig rigtig har faaet talt med ham — altid er Far beskæftiget med at skrive Bøger og læse Bøger, og det har han været, siden jeg var en lille Dreng". Jyllandsturen blev til Virkelighed — fra Sønderjylland til Skagen, i Vest og i Øst, vi havde Bekendte overalt særlig paa Landet, og gamle Løfter om Besøg blev rundelig indfriede. — Ogsaa for Karl Gustav blev denne Sommer en dejlig Oplevelse af Danmark.

Han fik nu Hyre med „Amerika", der ogsaa gik paa Pacifikkysten, men hvis Ruter laa mere fast end „Annam"s.

Tiden i Danmark havde knyttet ham og hans Moder endnu nærmere sammen. De havde talt sammen om meget, ogsaa om Fremtiden. Da han igen har naaet Stillehavet, skriver han i Anledning af en Misforstaaelse, at det aldrig kunde falde ham ind at tro, at hun „havde læst Brevene, eller blot en Stump, men selv om du havde, saa tror jeg ikke du kunde finde noget som helst, som du ikke maa vide. Du maa vide, at jeg sto-

ler paa dig i eet og alt, og det siger ikke lidt. Men du véd, at den Dag kan komme, hvor jeg rigtig har Brug for, at du forstaar mig og stoler paa mig. Men det kan jeg ikke forlange, hvis ikke jeg selv stoler paa dig ... Hvor er jeg glad for Skibet her. Jeg har aldrig haft det saa godt, siden jeg begyndte — gode Kammerater og Officerer ..."

Det var nu gensidigt. „Den glade Mand" var afholdt, og man havde Tillid til ham. Selve Skibet var han nær knyttet til; det gjorde ham bitterlig ondt, da han senere hen hørte, at det var gaaet ned — som flere af de andre Skibe, han havde sejlet med. Ofte har han fortalt og skrevet, hvor morsomt det er at staa til Rors og føre sit Skib fint, naar man rigtig faar Føling med dets Natur, lærer dets Træghed eller Følsomhed at kende og faar levet sig sammen med dets Rytme, der er saa individuel, og saa forskellig efter Vind og Sø og Lastens Fordeling. — Men somme Tider er det nervepirrende Arbejde, som over Portland Barre, eller paa Themsen i Taage — navnlig naar Lods og Skibsfører giver forskellig Ordre og man selv maa tage Afgørelsen — eller i smalle Fjorde og Floder. „... Jeg har Frivagt endnu. Forøvrigt kan jeg ikke sige, at jeg glæder mig

til at staa til Rors her paa Floden (Columbia), da Strømmen er ret stærk og Styringen s k a l være ug×, da her er ret smalt mange Steder. Naa, det kan nu ikke blive meget værre end fra Olympia til Tacoma og Tacoma til Seattle. Det var i brandtyk Taage, i smalt, meget snoet og befærdet Farvand. Vi gik med langsom Fart og styrede for en stor Del efter Ekkoet af vores Fløjte fra Bjergene paa begge Sider. Se noget kunde vi først lige før Seattle, men saa skinnede Solen ogsaa saa dejligt. — Ja saadan er det med mange Ting her i Livet. Meget ondt skal man igennem. Mange lange og trange Aar, somme Tider, men saa kan Solen komme og gode Tider. Og alt det, man har været igennem, ligger tilbage som en tyk Taage, og man undrer sig over, at man overhovedet kom igennem den. Og saadan haaber jeg, at det maa blive for dig og Far engang. Det er slet ikke, fordi jeg har haft det ondt nogensinde, men jeg har set saa mange Mennesker have det paa den Maade, og jeg kan nu aldrig lade være at tænke paa Jer i den Sammenhæng ...

Ja, nu er vi i Portland. Det var ikke saa slemt som jeg troede at komme her op. Naa, Skibet styrer nu ogsaa fint, og efterhaanden

lærer man at lade Rattet løbe, og selv at se ud, som om det hele ikke rager een. Saa styrer man bedst. Jeg havde Ror i to Timer, passerede gennem to Broer og lagde til Kaj for første Gang. Det gik fint. Ikke Spor Kludder. Det er jeg nu glad for ..."

— Dagen efter at Karl Gustav var afsejlet fra Danmark med „Amerika" fik ogsaa hans Broder Hyre i Ø. K. og afsejlede snart efter med „Alsia". Nu var de forberedte paa kun meget sjælden at ses — men allerede næste Sommer mødtes de hjemme ved Forældrenes Sølvbryllup. For Karl Gustav blev det et langt Ophold. Vi var som sædvanlig nede i Frihavnen for at sige Farvel; men da „Amerika" gjorde klar til Afgang og han arbejdede oppe paa Fordækket, fik han sin Fod brækket; han prøvede at lade som ingen Ting, men det gik ikke; han blev bragt fra Borde og kørt paa Hospitalet, mens Skibet afgik. Det var en stor Skuffelse. Til Gengæld blev han gift. Han havde i nogen Tid været forlovet med Ruth Grigorow Binder, hvem han havde kendt fra hun som Barn en Tid havde boet i hans Forældres Hjem. Nu blev de gift. De fik en lille Lejlighed i Hellerup i Nærheden af Barndomshjemmet, og Karl Gustav fortsatte sine Rejser med „Amerika".

Han mærker Tidens Gang. Hans ældre Søster bliver gift, og hans Farmor dør. Det giver ham meget at tænke paa; Forholdet til den unge og til den gamle Slægt. Vor Dom og vore Handlinger. Og alt det, vi ikke fik gjort og sagt. „Gid jeg maatte lære til Bunds af alt det, der er sket i de sidste 8 Maaneder. Og gid vi unge maa lære af hinanden, og tage mod en haard Irettesættelse med Tak. Det er altsammen saa let at skrive, men jeg har følt det, og syntes jeg maatte skrive det. — Og en Tak til Mor for hendes Bog. Den har lært mig meget".

Det var hans Mors Levnedsskildring af hans Morfar.

— De to Brødre skrev ofte til hinanden om deres fælles Fremtid, ogsaa om maaske at komme til at sejle sammen. Og næste Sommer og Vinter var det den yngre Broder, der var paa Togt med „Danmark" — de naaede at se hinandens Mastetoppe og sende en Radiohilsen, da „Danmark" var for Udgaaende og „Amerika" for Hjemgaaende.

Men begges Liv kom til at forme sig helt anderledes end de tænkte.

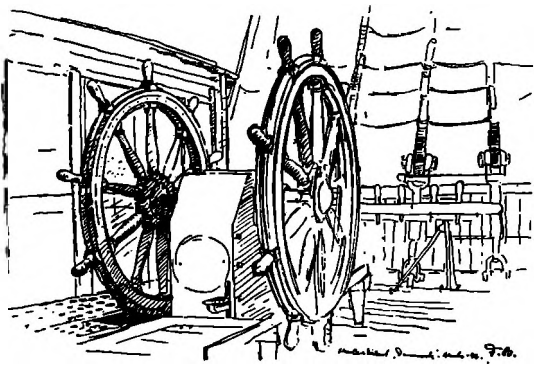

Danmark

Det sidste af Karl Gustavs Breve fra „Amerika" er skrevet fra Nordatlanten. Dog kun Begyndelsen af det. Resten er skrevet fra et lille bitte Baglokale til en Butik i Vordingborg.

Det er i Januar 1938, og det var gaaet saadan til:

Man siger, at en Sømands Brud har Bølgen kær. Det gælder nu ikke altid. Karl Gustavs unge Kone led meget under hans Fravær. Hun svandt synlig ind, og hendes Helbred havde aldrig været straalende. Saa var de da blevet enige om, at han skulde blive i Land. Det var hans Fremtids Bane, der lukkede sig, det var Havet, han sagde Farvel. Men i Virkelighe-

den har der for ham ikke været noget Valg. Og han saa paa de lyse Sider ved Sagen. — Foreløbig kunde han passe en lille Radiobutik for en Paarørende i Vordingborg.

Her sidder han nu og tegner en komisk Skitse af Stuen og den lille Butik, propfuld af Kunder. I Stuen, som vender ud til en Baggaard, er der netop Plads til en Divan og nogle faa Møbler; et Par Trappetrin fører op til det lille bitte Køkken, som kun ved et Forhæng er skilt fra Stuen. Og saa har de endda midlertidig hos sig en Gæst, et lille Plejebarn, hvis Mor er syg. Det kniber med Plads til Børnevasken. „... Jeg savner ikke Skibet; kun den friske Luft. Men alligevel tænker jeg ofte paa 3. Styrmand og andre. Styrmand og jeg var alligevel blevet bedre Venner end jeg troede. Det er nu ofte saadan, at det bedste Venskab opstaar i Tavshed og Smaagerninger. — Jeg tænker ofte paa Børge. Kunde han dog blot finde en Styrmand som 3. Styrmand paa „Amerika", saa vilde han have det godt. — Børge gør jo nok store Øjne, naar han kommer hjem ... Forøvrigt skriver vi til ham en af Dagene ..."

De var glade ved deres lille Hjem og fulde af Planer om, hvordan der kunde samles lidt til Livets Ophold. — Vinteren gik, og de op-

levede med Fryd at se Foraaret lande paa de danske Kyster. Han solgte Radioapparater og tjente lidt ekstra ved at køre Film i en Biograf.

Men det hele Foretagende med Forretningen var kun „noget at gaa i Land paa" — og det var dyrt. Et Automobilkørekort var maaske det væsentligste Udbytte af Tiden dèr — men det blev ham rigtignok ogsaa til megen Gavn senere hen.

I Sommeren 1938 søger han da bort, og han faar Ansættelse som Arbejder ved Bang & Olufsens Radiofabrik i Struer. Han er glad ved sit Arbejde, endnu gladere ved den prægtige Egn, de bor i — i Humlum, under Toftum Bjerge, en halv Times Cykletur fra Struer. Det kunde være haardt nok ved Vintertid; men han var jo hærdet, og han nød det daglige Syn af Limfjordens Skønhed — og at være Vært heroppe, naar hans Forældre kom paa Besøg. — Han slider ogsaa godt i det hjemme, ligesom sin Kone; han dyrker Have op, og han forsaaler Familiens Sko, „saa slider man mindre paa Saalerne". Og saa tænker han paa Havet. „Kan du ikke sende os de sidste „Vikinger", saa vi har noget frisk fra Søen ..."

Her blev deres første Barn født, Nytaarsdag 1939, og nu var det et rigtigt Hjem.

I sin Fritid lavede han bl. a. en god („en musikalsk") Radio til sine Forældres Hjem; det havde han glædet sig til i Aarevis. Ogsaa Kassen, enkel og smagfuld, var hans eget Arbejde. Og en god Uges Sommerferie tilbragte de hos os i „Sortebrohuset" som i gamle Dage. De var ved at blive landfaste.

Men Fabrikken led under Materialemangel; og skønt Karl Gustav blev brugt som „Altmuligmand", blev han dog arbejdsløs hen paa Efteraaret. Gælden tyngede. Det var meget svært at slaa sig igennem, „men man skal jo ikke bede om mere end det daglige Brød i Dag".

Saa tog han igen Hyre, denne Gang som Letmatros (!) paa en lille Kreaturdamper Struer—Antwerpen; saa kunde han være hjemme omtrent en Gang om Ugen. Til Gengæld betød det to ugentlige Ture i Vesterhavet langs Minefelter, Vinteren 1939-40 var stormfuld, og Kreaturerne befordredes under Forhold, som pinte ham forfærdelig, men som man næsten ikke kunde hjælpe paa. Et Par Uger skrev de intet om dette, ogsaa fordi hans Fader laa meget syg; men da Vejret var frygteligt, besluttede hans Kone hellere at skrive til os, som det var — „skulde der saa ske noget, saa kommer det dog ikke helt uforbe-

redt". „Det er ikke rart at være alene med sine Spekulationer", selv om den lille Pige, der nu er næsten et Aar, „er mig en flink Hjælper til at holde Humøret oppe til daglig". Nu skriver hun ugentlig. „Han var hjemme i Søndags. De havde haft en slem Tur. Han er vist hjemme til sin Fødselsdag, 13/12. — Han vil vist blive ved til Midten af Januar. Saa vilde vi holde en lille Ferie hos jer bagefter. Jeg beder til, at vi maa komme godt fra dette her. Det bliver nok en ængstelig Jul i Aar. Men vi har ikke Lov til at klage over noget. Der har hidtil altid været Udvej og Hjælp".

Vi skrev. Han naaede hjem til sin Fødselsdag og sendte et glad Svar. „Du aner maaske ikke, hvor stor en Hjælp det er for mig, at du staar bagved med Tillid ... aabenbart ogsaa lidt Stolthed og, trods alt, Glæde. Dit Brev lettede mig for et af de mange Punds Tryk, som unægtelig følger med de store Spring, jeg gør i Tilværelsen. Det er værst for Ruth, paa en Maade; men jeg ved, at hvis jeg gaar ned, saa vil I være gode mod hende. Maaske I føler det som et Tryk mere, at jeg sejler. Men det maa I ikke. I Tillid til Gud staar jeg til Søs, og jeg sover trygt; ... paa det Ord kan vi byg-

ge. Derigennem har jeg faaet Mod og lært Trofasthed mod Ruth. — Nu en god Jul for jer alle."

Vinteren blev haard, og Isen lukkede snart for Sejladsen. Med sidste Færge naaede Karl Gustav over til Sjælland for at søge andre Udveje. Senere, da Isen igen var brudt op, fulgte hans Familie efter.

Han boede atter hos sine Forældre, tog tilfældigt Arbejde saalænge, opsøgte gamle Forbindelser og Venner, og vandt nye.

Saa kom den 9de April.

Han oplevede den Morgen i sit Barndomshjem. Vi plejede ikke at bruge stærke nationale Ord herhjemme, og Børnene havde, som saa mange Unge i den Tid, snarest en vis Sky for eller Modvilje mod nationale Tilkendegivelser; men hvad Nazismen var, havde vi jo alle set; og de Maaneder og Aar, der kom, foldede en fælles Virkelighed ud for os. Fra de første Handlinger til de sidste havde vi nu alt fælles, vort Opgør, vor Modstand, vor Kamp.

Det kom saa selvfølgeligt altsammen, Skridt for Skridt.

Og det var, som om Karl Gustav selv, modnet gennem sit tidligere Liv, nu for an-

SOMMEREN 1941

Karl Gustav leger med sin Dreng

den Gang foldede sig ud. Ikke i den frie Verden, paa de aabne Have, men afspærret i Fængslet Danmark, indestængt i den store By, i Smaamandskaar paa enhver Vis; men mellem Fæller i Ulykken — og med sit vide, varme Sind i Behold.

Han blev stillet overfor andres haandgribelige Nød. Endnu samme Morgen var der Mennesker, som søgte hans Hjælp; han var straks rede, uden at ænse egen Fare.

Efterhaanden som Fjenden viste sit Ansigt, fulgte de næste Skridt: det gjaldt at orientere sig, at skaffe paalidelige Underretninger, at faa Klarhed over, hvor man havde hinanden, at finde sammen, at skaffe Husly; senere fulgte Bladarbejde og lignende.

Hidtil havde han slaaet sig igennem med en Del tilfældigt Arbejde — baade af Anlæg og af Uddannelse var han jo en brillant „Altmuligmand" — men hen paa Sommeren fik han fast Arbejde paa Lystagers Lynlaasfabrik; det betød roligere Arbejdsforhold, større økonomisk Tryghed, lysere Udsigter. Det betød ogsaa Venner. Snart fik han igen sin egen Bolig — en lille hyggelig 2-Værelses Lejlighed i Harrestrupvang — og en lille Søn. Næste Aar blev han Varmemester paa Carlsberg Laboratorium, kort efter tillige

C.B.-Brandmand, først i Randersgades Skole paa Østerbro, senere paa Enghavevejens Brandstation i Valby. Det tog de fleste af Døgnets Timer, men det rettede godt op økonomisk; og hvad der var meget væsentligt: begge Stillinger var en god Dæksmand for adskillig nyttig Bilkørsel og illegal Transport — med Hensyn til Arbejdstid blev han behandlet meget large — og „Uniformen forpligter", som han sagde, naar han kom ind i Stuen og fik de illegale Papirer ud af Hue og Jakke og Støvler.

Jødeforfølgelsen i Efteraaret 1943 lagde yderligere Beslag paa hans Kræfter — han stod bl. a. i Forbindelse med sin yngre Broder, der nu var ansat ved Kystpolitiet i Gilleleje, boede i „Sortebrohuset", og tog ivrig Del i de store illegale Transporter til Sverige og tilsidst selv maatte flygte — og da hans Forældre omsider blev sat fast i Foraaret 44, og da om Efteraaret Politiet maatte gaa under Jorden, saa blev alt dette for Karl Gustav blot en ny Spore og gav ham nye Opgaver. Hans Bekendtskabskreds var stor, hans Villighed til at tage fat var ubegrænset, hans Paalidelighed uomtvistet; derfor havde han at gøre med mange Ting, hvad Tiden efter Befrielsen nu og da har bragt for Dagen.

Han har ogsaa haft flere Dæknavne. Den Kreds, han særlig havde arbejdet med, traadte som Aktionsgruppe ind under Københavnsledelsen (K.L., A8V); blandt dens Opgaver var Vaabentransporter og Fremskaffelse og Anbringelse af Biler og Benzin — eller paa det officielle Sprog: han tilhørte en Mord- og Terrorgruppe.

Der var nok at gøre. Og det blev gjort.

Men midt i al Spændingen og Sliddet søgte han at holde sit Sind og sit Legeme friskt. „Sortebrohuset" og Havet genoplevede han nogle Dage hvert Aar — ogsaa den sidste Sommer, da hans Forældre var taget i Forvaring af Gestapo — nu legede han paa Strandmarken med sine egne Børn, og gjorde sig nyttig ved Forbedringer og Nybygninger, som i gamle Dage.

Og Hjemmet i Hellerup besøgte han ogsaa saa tit det kunde lade sig gøre i disse Aar. Snart dukkede han op paa uberegnelige Tider — Mor blev ved at være Mor, ogsaa i „Tidens særlige Spørgsmaal", der var altid nok at forhandle og at aftale — og snart var det et Familiebesøg; det var en Fryd Aar efter Aar at tage imod den lille Karavane ved Indgangen til Hjemmet i Studiebyen, hvor der var oplevet saa meget.

En Tid stod Huset tomt; men da det i de sidste Maaneder af 1944 atter blev befolket, og Besøgene, skønt Karl Gustav var meget haardt spændt for, atter kom i Gang, begyndte hans gamle Haab om Søskende-Musikaftener saa smaat at blive til Virkelighed — de skulde være Hvilepunkter i den anspændte Tid nu, og give Friskhed i den haarde Arbejdstid, som baade han og vi andre godt vidste laa foran os, naar Slaget var slaaet.

Slaget slog han. Men Fremtiden skulde han ikke opleve.

Natten mellem den 24. og 25. Januar 1945 blev han arresteret i sit Hjem. En Kammerat havde givet efter for Pres, Gruppen var blevet rullet op, kun et Par enkelte undslap.

En Maaned sad han fangen paa Politigaarden, under Hipo'erne. Besøg maatte han ikke modtage. Fra Medfanger ved vi, at han var i haardt Forhør, blev pisket og fik Stokkeslag under Fodsaalerne. Men han var tro; ingen blev røbet; ingen kom i Ulykke for hans Skyld, ingen af de mange forskellige, han har staaet i Forbindelse med. Han kom igennem, han fik de Kræfter, han behøvede;

det havde de jo ogsaa faaet talt sammen om hjemme, han og hans Mor. Og han var til Opmuntring og Hjælp.

Om hans sidste Døgn har en Medfange, hans Gruppeleder, fortalt udførligt i sin Dagbog. Stykket er trykt i Bladet „Gaa til Modstand" (Nr. 8); de, der læser det, vil ane, hvilken sjælelig Belastningsprøve han har været ude for, ogsaa bortset fra selve Dødsdommen. Men her skal kun anføres et Par enkelte Ting om det ydre Forløb.

Sent om Aftenen den 26de Februar blev flere Fanger bragt til Dagmarhus. Forhørene trak ud over Midnat. Kun Jens — det var Karl Gustavs Dæknavn her i Gruppen— fik sin Sag for samme Nat. Det blev Dødsdom. Tillige med Gruppelederen og en anden Kammerat blev han ført tilbage til Politigaarden, hvor de blev indsat i samme Celle. Jens lagde sig til at sove paa Gulvet med sin Kappe over sig. — — — Ved Middagstid blev Kammeraten kaldt til Forhør. „Jeg blev glad over at være alene med Jens. Som Menneske stod han mig langt nærmere end de andre i Gruppen til Trods for hans religiøse Indstilling. — Kl. 15,30 blev Jens kaldt ned og fik sin Skæbne at vide: om en halv Time skulde han være rede til at blive ført bort,

og Kl. 17,30 skulde han henrettes ved Skydning. Han skrev Breve til sin Familie; jeg hjalp ham med at pakke, hvorefter vi tog Afsked. Vi omfavnede hinanden, jeg kunde ikke sige noget, men Jens sagde: Gud være med dig".

I Ryvangen, fra Indgangen til Skydebanerne, kan man se de høje Popler uden for. Bag dem ligger Hjemmet. —

— Vi hørte saa ofte Skydning derovre fra; vi vidste ikke, hvad Skuddene gjaldt.

Dagen efter kom Meddelelsen til hans Hustru. Et Par Dage senere kom to Afskedsbreve. Det ene til hans Hustru, det andet til hans Mor. Det ene var nok ikke helt færdigt — „schnell, schnell!" havde Vagten stampet — og Brevenes Udskrift var med Vennens Haand. Det andet var til hans Mor; det Brev var ham selv. Enkelt, ømt og mandigt var hans Farvel.

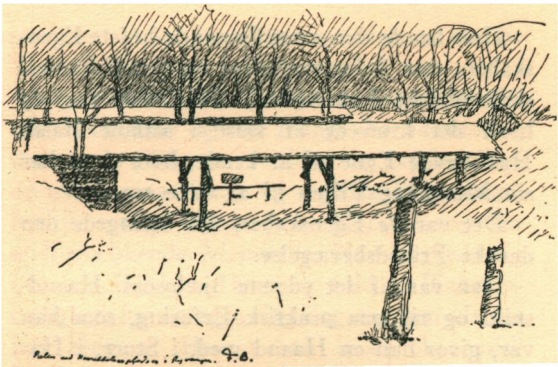

Sindet og Opgaven

Naar Tankerne har vandret gennem de mange Aar, og mangfoldige, levende Erindringer er blevet vakt, da samler Eftertanken *sit* Erindringsbillede — ikke saa levende for en selv som de enkelte, oplevede Træk — men lettere maaske at række til andre.

Og netop fordi hans Sind, og ikke en eller anden Tilfældighed, førte ham ind i Frihedskampen, er Billedet af ham mere end et kært Minde for nogle faa — det kommer os alle ved, siden Spørgsmaalet om Frihedskampens Karakter og Ret er rejst iblandt os.

Fordi han var saadan, *derfor* blev han Frihedskæmper.

Han havde den rette Sømands bedste Egenskaber: stor Selvstændighed og stærk Fællesskabsfølelse; han vidste, hvad det var og hvad det krævede at være i samme Baad. Han havde Evne til at kende, hvor man har sin Mand, og Viljen til at være tro.

Det var *de* Egenskaber, der betingede den danske Frihedsbevægelse.

Han var til det yderste hjælpsom. Haandsnild og rig paa praktisk Erfaring, som han var, giver han en Haand med, i Stuer, i Haver og paa Byggepladser; et godt Raad og en nyttig Samtale er der jo ogsaa altid Lejlighed til. Han udkaster Planer, og han slæber Godset. Trofast og altid villig til at tage sig Bryderiet paa — ogsaa naar det gjaldt at skaffe andre en Fornøjelse, særlig hvis det kan „ryste dem sammen" med Fremtiden for Øje. Han og hans Kone er i en Sangforening — saa arrangerer han Søndagsudflugter eller week-end-Ture for Cyklehold paa en halv Snes Medlemmer eller saa, men det maa jo helst ingenting koste, „Sortebrohuset" f. Eks. er godt; de krydser rundt, prøver „at se hele Nordsjælland efterhaanden, Kirker og Ruiner og ... Vi maa se at faa brugt alle de Søndage, der endnu kan blive Tale om at køre, til at samle Kræfter og Sundhed, og det er

morsomt at se den Interesse, der er om de Ture ..."

Og dette smukke Landskab, med sin skiftende Karakter og sine mange Fortidsminder, det var jo tillige saa nutidigt og saa befolket, de mange smaa Tage og rygende Skorstenspiber, de mange Hjem — — Karl Gustav var et hjemelskende Menneske. Han hyggede sig i andres Hjem, og han var fuld af Taknemmelighed for sit eget. Og dog var han alt for lidt hjemme. Han vidste, hvad økonomisk Tryk betød; derfor valgte han Sliddet for at bringe Hjemmet paa Fode; det og hans Arbejde for Medmennesker og for Friheden tog langt de fleste af Døgnets Timer. Og selv om han inden sin Død naaede ind i mere smult Vande, rigtigt Hjemliv var dog mest et Fremtidshaab. Men havde han en Friaften eller et Par „Mellemtimer", hvor kunde han planlægge, og hvor kunde han hygge sig, for Eks. med Haandarbejde for Hjemmet og Børnene, Radio, Møbler, Dukkevogn, Skib, Sidevogn til Cykleture, Theater, et dejligt Dukkehus — gerne paa langt Sigt og med Søskendefællesskab for Øje. Der var Sammenhæng mellem dette og hans week-end-Ture og hans Tale og Færd, hvor han havde sin Gerning — „det rigtige" Danmark laa

altid i hans Sind. Morfaderens Arv. Selv var han altid Arbejderen, Manden af Folket; men hans Horizont var viid: han var Medmennesket, aldrig Klassemennesket. Stillet mellem to Samfundslag kunde han straks virke, som om han ikke rigtig hørte til noget af Stederne, ligesom fremmed eller isoleret; men det varede kun kort, saa virkede han samlende, fordi han virkede menneskeligt og ægte. Han havde en egen naturlig Værdighed, der ikke trængte til ydre Støttemidler for at virke, opmuntrende og dømmende. De, der ikke opdagede dette, kan roligt tage hans Skikkelse som en personlig Anklage. Hvor han kom, var han ivrig efter at klare Meninger og Maal, men ogsaa efter at fjerne Misforstaaelser og skabe et godt Forhold mellem Mennesker, der arbejder sammen — lidenskabeligt optaget af at skaffe Ret og rydde op i Uret. Hvor han kunde hjælpe her, spurgte han ikke om Overordnet eller Underordnet, hverken oprørsk eller servil.

Han var ganske usnobbet. Han vidste fra Søen, hvad et Menneskeliv er; men han vidste ogsaa, hvad det betyder, at vi er i samme Baad. Det gav hans Optræden denne Ligefremhed, som ikke alle sætter Pris paa; og det gav ham en Ansvarsbevidsthed, som hel-

ler ikke alle fandt nødvendig — men som førte ham lige ind i Modstandsbevægelsen og Frihedskampen, ja som er Frihedskampens Sjæl.

Tilskuer-Indstillingen var ham fremmed — den, der er saa almindelig i „Intelligensen". Dovenskabens eller Forsigtighedens Begrænsning ligesaa — dette smaalige: det er der ingen, der kan tvinge dig til (at gøre), eller det er der ingen, der kan gøre dig noget for (at undlade). Livet havde Krav paa ham, Mennesker havde Krav paa ham, Situationerne stillede Krav til ham, hvor Tilskueren og den dovne og den forsigtige melder Hus forbi. Nogle syntes, han tog Ansvar ogsaa, hvor det ikke var hans.

Det laa i hans Natur, og det var udviklet hos ham gennem Livet til Søs.

Naar man er til Søs, saa har man det Ansvar, som *Begivenhederne* paalægger en, og det er ofte et ganske andet og større end Reglementernes. Paa Landjorden, ogsaa i det politiske Liv, er Ansvar gerne en mere afgrænset Størrelse, og derfor ogsaa lettere at komme om ved, lettere at jonglere med, baade for dem, der vil tage Ansvaret fra andre for at gøre dem menneskeligt smaa, og for dem, der vil skubbe det fra sig, hvis Forholdene skulde bringe det i Funktion mod en

selv. Det Ansvar, der hviler paa de mange i Fællesskab, det kollektive Ansvar, det bevarer bedre sin Vægt paa Søen, forsvinder saa let paa Landjorden; det er som om Havet mere aabent fortæller, at et Ansvar, ogsaa det fælles, altid er til Stede udeleligt og helt, mens Landjorden, den faste, foregøgler os Deleligheden og gør „det kollektive" Ansvar til et Støvfnug.

At miste sit Ansvar er at miste sig selv; at have Del i et Ansvar er at have det helt. At tage et Ansvar, som man k a n skyde fra sig, det er sømandsmæssigt, og det er dansk.

Det er Frihedsbevægelsens Hjerte — og det er Frihedskampens Lære, den, der i k k e m a a mistes, begraves under Dynger af Ord.

Frihedskampen handler om at kende Ansvar; at kende sit Ansvar, naar det møder — ogsaa det, som „de ansvarlige" ikke synes kommer en ved — ja n e t o p det.

Karl Gustav var en praktisk Mand; der ligger intet skriftligt efter ham om saadanne Spørgsmaal; men hans Tanker derom var klare nok, saavel som hans Handlinger.

— Han var modig, og han var øm. Liv var ham helligt. Han var følsom over for andre, ganske usentimental, naar det gjaldt ham selv.

Han havde, som sin Morfar, af Naturen et voldsomt, et brusende Sind. Derfor vidste han, at hans Lektie var: Taalmodighed.

Han var aaben, han var ligetil, og han var „fair". Ord var for ham hverken til Pynt eller til Skjul, ikke til for at leve deres eget kunstige Liv; Ordene var i deres Gerning. Et Skib passerer et andet om Natten — et Blink, et Tilraab og et Svar, en Hjælp, en Tak, et Lev vel. Tjenere, saadan er de Ord, der gør Livet rigt.

Hans Hjerte var paa hans Læber. Derfor var Vejen mellem ham og andre Mennesker saa kort. Enkelte kunde stødes langt bort; men de fleste Mennesker, han mødte, nødtes til at holde af ham, vennesæl som han var.

Hans Liv var saa kort, og han gjorde intet for at spare det op.

Derfor har han ogsaa Venner, kendte og ukendte, bogstavelig talt over alt paa Jorden, over de syv Have.

Altid var han til rede for andre, let at bringe fra sit eget, idelig brugt, vel ogsaa misbrugt. Alt det meget ufærdige i hans Liv, alle de mange Begyndelser og Tilløb, det har at gøre med Mennesker, han har mødt paa sin Vej, og Krav han ikke har turdet sidde overhørig.

Nogles Liv former sig som et stærkt og sluttet Hele, monumentalt, vidt synligt. Nogles Liv bruges, forbruges, rinder ind i andres, som Vand i tørstig Jord — og Jorden grønnes og bærer Frugt.

Vi ved saa lidt om, hvad der er *varigt.*

Der var Hæmninger nok i hans Anlæg. Det tunge Drag i hans Sind blev holdt vedlige af Begivenhederne; der var nok baade af Slid og af Skuffelser — ogsaa ind i hans sidste Tid, trods Glæden ved at kunne følge sin Pligt, sammen med sine Kammerater, og at have baade sin Hustru og sine Nærmeste med sig.

Men i hans daglige Færden var det ikke det tunge, men det *støtte,* der prægede ham; han indgød Tillid og gjorde tryg, hans Haandslag gjorde tryg. Han gjorde ogsaa glad, hans Smil gjorde glad, der laa saa meget inde bag det. Mest virkede han stille — men der kunde ogsaa være noget ubeskrivelig straalende over ham, som ung Sømand eller som ung Familiefader, naar han legede paa Strandmarken med sine Børn. Det var *hans* unge Danmark, der skulde bevares og leve, ogsaa om det skulde koste *hans* Liv. Mangen ung Familiefader har i disse Aar faaet kærlige Advarsler mod at vove sig for langt ud i Fri-

hedskampen: Husk du har Kone og Børn. „Netop *fordi* jeg har Kone og Børn", var hans Svar. Hvem var nærmere til at kæmpe end de, der vidste, hvad de kæmpede for.

Men han kæmpede ikke paa Sikkerhed eller paa Chancer; han kæmpede paa Pligt og Tro. Han kunde, som vi alle, længes efter Vished om Udfaldet — men heller ikke han fik andet Svar end det, Kong Alfred fik i Sangen om den hvide Hest:

> Men Vished om Sejr eller Fald paany
> faar ingen god Mand fat.
>
> — Sig, kender du Glæde i Ufærds Tid
> og Tro, naar Haabet brast?

Med det Bud gik ogsaa han ud i *sin* Kamp. Han var uden Tvivlen om sin Pligt, derfor kunde han bære „de mange Punds Tryk, der unægtelig følger med de store Spring, jeg gør i Tilværelsen". Derfor var han frejdig i sin Gerning. „I Tillid til Gud staar jeg til Søs, og jeg sover trygt". — Og da hans Dagværk var gjort, kunde han svøbe sin Kappe om sig og lægge sig til at sove paa Fængselets Gulv, mens Natten blev til Dag. „I Tro til Gud kan jeg gaa den sidste Vej".

Han var en levende, aldrig hvilende Aand — ikke hvileløs, slet ikke; han bragte Tryg-

hed og godt Mod, hvor han kom, ogsaa hans Fængselskammerater takker ham for det — men han var aldrig „færdig", altid paa Vej. Hans Kompas var godt; og han gjorde godt nok Bestik; men sine Rejseordrer fik han kun fra Havn til Havn. Livet igennem er han blevet draget gennem en Række Oplevelser og Stillinger, der gav ham Erfaringer og Kunnen paa mange Omraader og altid bragte ham Mennesker nær, de forskelligste Mennesker.

Da de sidste Aar og *deres* Opgaver kom, stod han som en Mand, der i jævne Kaar havde levet Livets rigeste Faser igennem, en praktisk Mand med et dybt og vidt Sind — rede til dansk og mandig Gerning og til Mands Død.

Det Land, han gav sit Liv, var ikke et abstrakt Fædreland. Det var det Land, i hvilket hans Slægt og hans Sind var rodfæstet; det Danmark, hvis Landskaber og Minder var hans, hvis Ord og Toner var hans; blandt dets Mennesker hørte han til, til dem var han knyttet, paa Gaarde og i Gyder, paa Arbejdspladser og i Hjem. Det var det Land, der levede i ham paa de lange Rejser; det var det Land, han tog ind til sig, naar han

rundede Skagen, og Kronborg aabnede Øresund. Det var et haandgribeligt Danmark, hvis Skæbne var hans Skæbne — og hvor hans Ansvar var saa ligetil.

Dèr døde han, ikke mange Skridt fra sit Barndomshjem. Dèr blev han bisat fra den Kirke, hvor han var døbt. Dèr hviler han blandt sine Kammerater.

Graven og Gerningen

Han var Frihedskæmper.

Han faldt for sit Land, han gav sit Liv for os, for at vi skulde leve i et frit Land. Det er det Lov, vi giver vore faldne Unge.

Er det sande Ord — eller tomme?

Det afhænger helt af, om vi staar sammen med dem i deres Kamp og Maal — eller om vi blot vil tilegne os deres Resultater.

De, der kæmpede, ikke for Folkets Velvære eller for at bringe Landet over paa de Sejrendes Side, men hvis Kamp var mod det, der *ikke maa* sejre, *ikke maa* herske, — de er ikke, som Soldater saa ofte er, Brikker i et politisk Spil; de tilhører det Folkeliv, de

døde for; kun dér, og sammen med dem er der Sandhed i de Ord: han gav sit Liv, for at vi skulde leve. De, der her kæmpede og døde, de er kun døde *for os,* hvis vi vil blive ved at leve med dem, i *deres* Kamp. Vil vi ikke det, maa vi tie og glemme. Ellers har vi taget deres Liv og anvendt det til andet Brug.

„De gav deres Liv for os", det er ikke noget, *vi* kan vælge at sige, for at sige noget kønt om de Døde. Men det er de Faldnes stadige Henvendelse til *os;* det er *os* Ordene gælder, og de vil vække og møde vort Ja.

Som Krav til de Levende er det sande Ord; som Hyldest til de Døde er det tomme.

Men nu føres der taaget Tale i Landet, mens Gravene smykkes.

Det hænder, at et Folk rejser et Minde, hvis Tale er alvorligere og skarpere, end Folket selv ønskede eller vidste.

Det hænder, at en jævn Mand fra Gaden bliver Symbol — vel ikke uden Grund i ham selv, men langt ud over, hvad andre finder var *hans* borgerlige Maal.

Det bryder vore Beregninger og vore Maalestokke. Pludselig staar det der, indplantet i Folket som en Dom, som en Myndighed, man ikke paa ærlig Vis kan komme uden om.

Paa ærlig Vis; for man kan altid komme uden om, naar man først har anet Faren.

Der er Grave, som vi smykker — og glemmer. Der er Grave, som vi pryder med Sagn, digter eller dyrker os fra. Men der er ogsaa Grave, som volder os Uro, maaske ved vi hvorfor, maaske ved vi det ikke rigtig.

Et Folk elsker sine Soldatergrave. Soldatergrave har noget eget ved sig, noget trygt, noget folkebekræftende.

Bud, vejfarende Mand, du bære til Lakedæmon: Faldne ligge vi her, lydige mod dets Lov.

Indskriften fra Thermopylæ er Krigergravenes Stemning gennem alle Tider.

Men over Gravene i Ryvangen var der en anden Tone, der klang *med.*

Drenge, I Drenge, som døde —
***Ulydige* danske Soldater, Tak!**

Den Tone kunde overhøres i Dagens Stemning, og den *bliver* det, som Dagene gaar. Eller den kunde udviskes, som den *blev* udvisket, endnu i samme Aandedræt den lød; da hed det nemlig, at nu var det *vor* Sag at fortsætte de Faldnes Gerning, dog ikke læn-

gere som ulydige, men som lydige. Det var Ministerord. De tog Brodden baade af Digterens Ord og af Gravenes Tale.

Lydighed og Ulydighed blev fordelt paa Tid og Sted. Ulydigheden havde haft sin Tid, paa Grund af Forholdene, nu var det forbi, nu var Lovlydighedens Tid atter inde.

Nej, saa let bliver man ikke færdig med Spørgsmaalet om Rigsdagsmagt og Folkeansvar.

Ulydigheden var ikke en Parentes i Tiden, der nu er afsluttet; saa var det jo *den* Tids Sag og kom ikke os og ikke Fremtiden ved. Men det kommer os ved. Det kommer paa det alleralvorligste vor Fremtid ved som Folkesamfund, at vi ikke smyger udenom.

Ulydigheden *var* Lydighed, Lydighed mod det Folk, der er mere end Vedtægter. Den *Ulydighed,* vi skylder, hører aldrig op, saa lidt som den Lydighed, vi skylder.

I et demokratisk Samfund har Ordet „Lovlydighed" en god Klang; Lovene skulde jo være Udtryk for, hvad Samfundet selv anser for nyttigt og ret.

Men skal Lydighed ikke blive noget goldt og tomt, saa maa Lydighedspligten vejes af de Enkelte, *altid.* Ellers mister Lydigheden sin Frimandsværd for den Enkelte og bliver

til Trældom; og ellers mister Folket, af lutter Lydighedsvane, sin Evne til at give Love, hvori Folkets Ansigt kan kendes, i onde som i gode Dage; det er en frygtelig Ulykke for et Folk, hvis det kommer dertil, at dets Ledere af Opportunitetshensyn og i Tillid til Folkets Lydighedsvane, giver Love, som fordrejer dets Ansigt eller helt udvisker det — det dukker ikke uskadt frem igen; Historien kender ingen Parenteser. Majdagene straalede, som om Usselhedens Tid var sporløst forbi; Efteraaret aabenbarer, at vi *har* taget Skade paa vor Sjæl.

Lydighed *kan* være fri Mands Maal, som Ulydighed Trællens Ønske. I sig selv siger Ordene saa lidt. Troskab og Svigten, de Ord er bedre; de siger, at vi maa handle paa eget Ansvar, *ogsaa* i al vor Lydighed, *ogsaa* i det offentlige Liv. *Vi* har oplevet, at Lydighed har gjort Tyskerne til Trælle, og Ulydighed har gjort de Danske fri. Det er ikke sandt, at den Enkeltes Ansvar er kvitteret med Stemmeseddelen. Det skaber Tilskuere og Trælle. Det er den lige Vej fra Demokrati til Tyranni.

Fra Gravene i Ryvangen gaar en egen Tale ud til det danske Folk; ikke den om Mord og Fjendevold, om Offervilje, om

Heltemod — skønt ogsaa derom har disse Grave meget at fortælle; men en Tale om, hvad Lydighed er og ikke er i et sandt Demokrati, i et Folkefællesskab, der fortjener Navn af Samfund: Lydighed er gold og fører til Ruin, om ikke den Enkelte altid staar paa Vagt, rede til at tage Ulydighedens Ansvar paa sig. Vi gik mod Landets Styre og brød dets Paabud; vi skuffede Ordensmagten og krigede paa eget Ansvar. Vi vakte Folkets Vilje, vendte det fra Forsagtheden og blev Danmark tro gennem Ulydighed. Et Folkelegeme, hvor ingen tør hævde Pligten til Ulydighed, er sygt. Fornægt vor Gerning — men forfusk den ikke.

Det er saa let at gøre Ryvangen til en ny national Helligdom, som Flensborg Kirkegaard eller Dybbøl; at lade Ungdommens Heltemod og Offer blive Gravenes egentlige Tale, til folkelig Selvbekræftelse. Men det er at tage Alvoren bort. Ryvangen er et aabent Saar i Danmarks Historie, ikke et Minde, vort Folk med Stolthed kan kalde sit; herfra udgaar ingen Tryghed, ingen Folkebekræftelse. Er Ryvangen en Helligdom, saa er det for det Ords Skyld, som udgaar fra disse Grave; et Spørgsmaal til Danmarks Samvittighed, en stadig Henvendelse til Fol-

ket i alt, hvad der angaar offentlig Sandfærdighed; Spørgsmaalet om Lov og Lydighed holder de levende; Spørgsmaalet om Folkestyrets Sandhed holder de aabent. *Derfor* er de en Helligdom, en Sundhedskilde i Folket — eller kan blive det.

De døde spørger, hvad vi *selv* mener med vor Lydighed; om den for os er noget saa væsentligt, at vi uden Betænkning kaster baade „Lydigheden" og vort gode borgerlige Navn og Livet hen for at handle *ret*. For det gjorde *de*. De Unge, som Gravene gemmer, spurgte om Pligtens og Frihedens Mening. Derfor blev de Oprørere, tro mod deres Folk. Det er ikke os, der skal give dem en Plads i Historien, som hædrer deres Gerning; deres Gerning har selv placeret dem; hvad de gjorde og hvorfor de døde, det ligger aabent for Dagen, og vi skal hverken lægge til eller trække fra. Deres Liv og Gerning var saa ligetil som deres Kammeraters, der stadig gaar iblandt os. — Der er stadig Løgn nok i det offentlige Liv; og de døde er ikke blevet lydigere af at dø. De er slet ikke til at diskutere med, hverken om gammel Ulydighed, om ny Lydighed eller om nye Situationer. Spørger man dem, saa svarer de, at de har intet at tilføje. Netop det,

som de gjorde i deres Situation, det skal vi mindes i vores. Ellers kan vi lade dem i Fred.

Skjuler vi dette, saa er al Gravhæderen kun Undskyldninger, Udslag af Samfundets daarlige Samvittighed eller i bedste Tilfælde national Selvforherligelse.

Det er ærligere, stille at lade dem glide over i Glemselen, end at fraskrive dem det, som var deres, og tilskrive dem noget, som ikke var deres, blot fordi vi har Medlidenhed med eller maaske Beundring for disse Unge, der „gav deres Liv" — for det gjorde de jo slet ikke, hvis de døde under helt andre Forudsætninger end dem, som vi „lydige" vil hædre dem med; saa *mistede* de jo bare Livet; det er tungt — men ikke Nationens Hyldest værd. Det er tværtimod at krænke dem i deres Grav; de har ikke søgt en Ære, som ikke er deres.

— En vældig Stemningsbølge gik gennem det danske Folk, da de henrettede i Ryvangen blev gravet frem; da Navn og Gerning knyttedes til de fremdragne Lig, eet for eet; da Gravpladsen blev ordnet og indviet. Had og Harme rejste sig mod de Tyske, Beundring og Taknemmelighed samlede sig om de Døde. Sejren, Friheden, Retten, alt blev tilskrevet dem; og i det store Stemningsbrus

forkyndte de gamle Myndigheder deres nye Ja, og forklarede deres forrige Nej. Da Bruset var forbi, kom det gamle Nej igen saa smaat til Kræfter — men de, der *var* døde, beholdt deres Hæder i Fred.

Ved Glemsel og Forfalskning kan vi miste alt. Har Folkebegejstringen een Gang været vakt om disse Grave, er Faren kun saa meget større. Profetgrave pynter i et Folk. Profeter er Oprørere, Folkerejsere ogsaa. Endnu rummer Gravene Uroens Muligheder; men intet Sted er en Oprører solidere begravet end i det Æresminde, Staten rejser over hans Grav.

Det var en egen Tid, den vi gennemlevede. Den greb os, og holdt Dom over os: den afslørede os gennem den Situation, vi kom i, og ikke mindre gennem de Udveje, vi søgte; den gjorde vor Usandfærdighed uafrystelig.

Udrensning eller Ikke-Udrensning, Genoprettelse eller Nydannelse — vist maa der kæmpes her, og vist skal der findes en Udvej, for Livet skal leves. Men der *kan* ingen Afslutning og Afklaring gives paa dette; vi finder *ingen* retfærdig Vej ud, fordi vi ingen ærlig Vej gik ind. Den Ting maa vi se i Øjnene. Den er eet med Dommens Uafrystelighed.

Gravene er Seglet derpaa.

De unge dér døde jo ikke, fordi Tyskerne skød dem. Slet ikke. — Ja, de kunde være blevet skudt alligevel, og der kunde være faldet mange, mange flere, om vi ikke var blevet holdt uden for Krigen; men det er jo slet ikke det, Talen er om; Statsmænd kan maaske maale en truende Ulykke i Tal, i Antal af Liv og Antal af Kroner, og tage deres Forholdsregler derefter; men saa er det maaske et dødt Folk; det, der bliver reddet. Klog Statspolitik kan maaske bevare et Samfund for ydre Ulykker, men ingen nok saa klog Politik kan redde et Folk fra at dø. — Nej, de døde ikke, fordi Tyskerne skød dem. De døde, fordi vi Danskere var som vi var, fordi vi som Stat og som Folk ikke stod Prøve. For *det* maatte nogle undgælde, nogle af dem, der forsøgte at gaa en lige Vej, paa eget Ansvar, efter dansk og menneskeligt Instinkt, i Lydighed mod Folkets Æres Lov — tværs igennem forvirrende Ord om Lovlydighed, Ansvarlighed og Ro.

Derfor er det en ganske egen Grav, den i Ryvangen; og det er en egen Sag for det danske Folk at bære sine Kranse derind. Dér hviler, som paa andre Kirkegaarde, Mors Dreng, Fars Søn; Minder og Haab er jordfæstede her; men ogsaa noget andet er jordfast nu paa dette Sted, det Ord, der maaske

kan blive Danmarks Fremtids Skæbne: Ordet om den golde Lydighed og den sande.

Lad os lægge vor Krans — og ikke forfuske Gravens Tale.

Teksten af
Lærer, cand. theol. Gustav Brøndsted

Tegningerne
er udført af Flemming Bergsøe

Udgivet af
Fabrikant Ivan Lystager

Trykt i
Egmont H. Petersens Kgl. Hof-Bogtrykkeri
i 3500 Eksemplarer paa imiteret Bøttepapir fra
Aktieselskabet
De forenede Papirfabrikker